

Ми не можемо до того допустити! Висловивши в своїм Універсалі тверду волю силами Української республіки рятувати цілість і єдність Федеративної Росії, ми мусимо негайно вжити всіх заходів для того, щоб виявити цю волю в ділі. Коли великоруський центр не спроможен більше організувати своїми силами революційного, соціалістичного правительства, яке могло-б утвердити в державі лад і право, то народи й області, які стоять на федеральнім принципі, повинні прийти в поміч великоруській демократії центра в сій негайній справі – формованню нової революційної, правдиво демократичної власти Російської республіки.

Центральна Рада, яка досі не вважала бажаним брати участь в формованню правительства, повинна уважно зостановитись над сим і негайно порозумітись з краями й народами, які стоять на тій же федеральній платформі, та і з провідними групами революційної демократії, щоб утворити нову, сильну і авторитетну власть на принципі федеративнім.

Централістична Росія могла бути нам байдужа, або ненавистна, Росія федеративна для нас цінна і потрібна, і ми мусимо її порятувати всіми силами.

МИХАЙЛО ГРУШЕВСЬКИЙ

ДЕРЖАВНИЙ ГЕРБ УКРАЇНИ*

12.11.1917 р.

Великі події, що проходять перед нами, витягають з собою силу ріжних подробиць, про котрі в звичайних часах можна було б і не журитись, або балакати собі помаленьку, при нагоді, а тепер вони стають на чергу й вимагають негайного порішення. До таких справ належить і питання про герб України. Два місяці тому на сторінках нашої часописи № 101, з 3 вересня я висловляв свої гадки про те, які старі, гербові знаки мали б право на увагу при виборі гербу для нашої нової Вільної України. Здавалось, що про се досить буде часу порозумітись до Українських Установчих Зборів. А от маємо вже Українську й Народню Республіку, і питання про її герб також вимагає свого негайного порішення.

Тиждень тому, в день закінчення сесії Центральної Ради, по ініціативі Ген. Секретарства освіти, відбулась в сій справі нарада, в котрій взяли участь знавці українського мистецтва, старини й гербо-

* Народна воля, 25(12). 11.1917 р.

знавства. Народа мала чисто теоретичний характер, говорилося про потребу конкурсу в сій справі і т. и. Але тепер ся справа стає на близш у чергу, і бажаючи прислужитись з свого боку її розв'язанню, я позволю собі коротенько спинитись в сій замітці на тих гадках, які висловлялись на цій нараді, подати до відома ті погляди, які я висловив на ній, і де які додаткові гадки, які прийшли мені на думку пізніше.

Перед усім зазначу, що всі присутні піддержали ту гадку, що “казьонний” герб Київа – архистратиг (герб Київського воеводства за польських часів, і герб Київської губернії за російських) не може вважатись українським гербом, бо ніякої української традиції за ним не звісно. З державних гербів України найблизший нам часом і традицією герб Гетьманщини – козак з мушкетом, і де хто висловлявся, за те, щоб сей герб без усяких змін і взяти за герб нової України.

Але я й інші, крім мене, були тої гадки, що цьому гербові належить дати перше й найважніше місце між старими, традиційними символами української державности, але на знак нової України він не годиться. Відновлюючи нашу стару українську державність, ми не відновлюємо нашої гетьманщини, ми хочемо творити новий лад, нові державні й громадські форми, і емблема (знак) того мусить бути нова, щоб не було підозріння в замислах відроджування старого. Як найпростіше можна булоб узяти за знак нової України золоті (жовті) звізди на синім тлі, по числу земель нової Української республіки, або золоту букву У (Україна), або У. Н. Р. (Українська Народня Республіка) на синім тлі – на взірець герба французької республіки Р. Ф. Але геральдисти кажуть, що буква в гербі се против правил геральдики. В таким разі, я проектував би як символ творчої мирної праці в новій Україні, її цивілізаційних завдань – золотий плуг на синім тлі, з тим, щоб сей знак нової України зайняв центральне місце в державнім гербі України¹.

Навколо його (над ним, півкругом, чи що) можна розмістити в трьох полях державні знаки старої України: знак старої Київської держави Володимира Вел., герб Галицько-володимирського королівства – (див. Ілюстр. іст. с. 129), і герб Гетьманщини. Внизу, в двох полях, можна дати герби Київа й Львова, двох культурних центрів старої України: київський лук і львівського льва, в його старій формі як бачимо його на щиті того ж галицько-волинського їздця.

На вершку сього гербового щита, коли-б хотіти його чимсь вінчати, можна-б поставити одну емблему старих наших недовершених мрій – з печатки “великого князівства Руського”, утвореного гадяцькою унією 1657 р. Се голуб з оливною віткою, вістник національного замирення й спокою (ілюстр. іст. с. 332). Оливним галузем можна-б і оточити сей щит, замість якої небудь арматури – так як се має герб

¹ Згадаю, що плуг в гербі має Ліберія, республіка визволених з неволі негрів.

Португалії. А коли-б хотіти натомість поставити якихось щитоносців, то замість яких небудь інших фігур я-б рад бачити символи тру-дящого народу, напр. жінку з серпом по одній стороні й робітника з молотом по другій. Взагалі хотів би в атрибутах нашого гербу бачити як найбільш підчеркнений, культурний, творящий, об'єднуючий харак-тер нашої нової республіки.

Ці гадки позволяю собі подати під увагу тих, хто буде укладати наш державний герб для ужитку органів нашої республіки.

МИХАЙЛО ГРУШЕВСЬКИЙ

НОВИЙ ПОДІЛ УКРАЇНИ*

23(10).12.1917 р.

Як я вже згадував в давнішій своїй статті, говорячи про приготований для Українських Установчих Зборів проект конституції Української Народньої Республіки, проект цей має на увазі також і новий поділ України: замість теперішнього поділу на губернії й повіти поділ на землі, більші від повітів, а менші від губерній. Ці землі мали б служити округами при виборах до Українських Всенародніх Зборів (сойму), до них мала б бути приспособлена адміністративна й судова сіть, а головно в їх рамках розвивалось би те широке громадське самоврядування, котре має на оці проект нашої констітуції, будуючи нову Україну на основах децентралізації й полишаючи центральній виконавчій владі (кабінетові міністрів) тільки “справи, які зістаються по за межами діяльності установ місцевої й національної самоуправи, або дотикають цілої республіки”.

Ні теперішні уїзди ні губернії не придатні для сього. Уїзд це замала одиниця, на те, щоб в її рямцях можна було розвинути й організувати широку самодіяльність громадянства в усіх сферах культурного, економічного й громадського життя, щоб ця самоуправа могла всесторонне обслуговувати людність, звертаючись тільки в різних надзвичайних і небогатьох справах до помочі центральних установ. Губернія знов це – крім того, що звичайно зовсім механічний і випадковий зліпок різних, нічим сливе не звязаних між собою територій, ще й зліпок занадто великий, який не може об'єднатись органічно як самоуправна одиниця й фактично розпадається на кілька частин окремих, тільки неорганізованих і позбавлених спільних органів. Треба отже намацати й відокремити ці райони, а тоді й

* Народна воля, 23(10).12.1917 р.